

(OLD COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Answer any **three** questions from **each** section.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. (a) What is Business ? Explain the functions of business. 8
(b) Discuss the factors contributing to the globalisation. 8
2. (a) What are the problems of Private sectors in India ? 8
(b) Explain the features of good objectives. 8
3. (a) What do you mean by "Economic Objectives" ? Explain it in detail. 8
(b) What is Co-operative Society ? Explain its features. 8
4. (a) Define the term "Business Environment". Explain the features of business environment. 8
(b) Discuss in detail the impact of education on business. 8
5. Write short notes on the following (any **three**) :— 18
(a) Liberalisation
(b) Three fold objectives
(c) Measures to control pollution
(d) Public sector
(e) Career options to Commerce student.

Section II

6. (a) What is feasibility report ? Explain the need of feasibility report. 8
(b) Briefly explain the steps involved in setting up of new business unit. 8
7. (a) Explain the main indicators of growth. 8
(b) What do you mean by the term industrial sickness ? Explain the symptoms of industrial sickness. 8
8. (a) Define the term Multinationals (MNC's). Explain the merits of multinationals. 8
(b) What is ethics in business ? Explain its importance in business. 8
9. (a) State and explain the various rights of consumers. 8
(b) What is corporate image ? Explain the benefits of corporate image. 8
10. Write short notes on the following (any **three**) :— 18
(a) Turnaround
(b) Joint venture
(c) Role of NGO's
(d) Promoter
(e) Need for diversification of business.

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) व्यवसायाची व्याख्या सांगून व्यवसायाची कार्ये स्पष्ट करा. ८
 (ब) जागतिकीकरणाला हातभार लावणारे घटक स्पष्ट करा. ८
२. (अ) भारतातील खाजगी क्षेत्रासमोर कोणकोणत्या समस्या आहेत ? ८
 (ब) चांगल्या व्यवसाय उद्दिष्ट्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ८
३. (अ) आर्थिक उद्दिष्ट्ये म्हणजे काय ? सविस्तर लिहा. ८
 (ब) सहकारी संस्था म्हणजे काय ? त्यांची वैशिष्ट्ये लिहा आणि स्पष्ट करा. ८
४. (अ) “व्यवसाय पर्यावरण” या संज्ञेची व्याख्या द्या. त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ८
 (ब) शिक्षणाच्या व्यवसायावर होणाऱ्या परिणामांची सविस्तर चर्चा करा. ८
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर टिपा लिहा :-- १८
 (अ) उदारीकरण
 (ब) तीन सुत्रिय उद्दिष्ट्ये
 (क) प्रदुषण नियंत्रणाचे उपाय
 (ड) सार्वजनिक क्षेत्र
 (इ) वाणिज्य शाखेतील व्यवसाय संधी.

विभाग २

६. (अ) व्यवहार्यता अहवाल म्हणजे काय ? व्यवहार्यता अहवालांची गरज स्पष्ट करा. ८
 (ब) नवीन व्यवसाय स्थापनेच्या प्रक्रियेतील पायऱ्या स्पष्ट करा. ८
७. (अ) व्यवसाय वाढीचे प्रमुख दर्शक स्पष्ट करा. ८
 (ब) औद्योगिक आजारपण म्हणजे काय ? औद्योगिक आजारपणाची लक्षणे कोणती ते स्पष्ट करा. ८
८. (अ) बहुराष्ट्रीय उद्योगाची व्याख्या देऊन त्याचे फायदे स्पष्ट करा. ८
 (ब) व्यावसायिक नैतिकता (सदाचार) म्हणजे काय ? त्याचे व्यवसायातील महत्त्व विशद करा. ८
९. (अ) ग्राहकांचे हक्क नमूद करून सविस्तर लिहा. ८
 (ब) “उद्योगाची प्रतिमा” म्हणजे काय ? उद्योगाच्या प्रतिमांचे फायदे लिहा. ८
१०. खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर टिपा लिहा :-- १८
 (अ) फेरपालट
 (ब) संयुक्त उपक्रम
 (क) एन्जीओची भूमिका
 (ड) प्रवर्तक

- N.B. (1) All questions are compulsory.
 (2) Figures to the right indicate full marks.
 (3) Tie both the sections together.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :— 10
  - (a) Business
  - (b) Three fold objectives
  - (c) Mission
  - (d) Diversification
  - (e) SAARC
  - (f) Micro Environment
  - (g) Takeover.
2. Answer any three of the following :— 30
  - (a) What is business ? Explain the importance of business to society.
  - (b) Describe the inter-relationship between Business and its Environmental.
  - (c) Enlist the types of business objectives. Explain economic objectives in detail.
  - (d) What do you mean by Turnaround ? Explain the steps involved in turnaround strategy.
  - (e) Discuss the challenges faced by Indian Entrepreneurs now a days.
  - (f) Define the term foreign collaboration. Explain the types of foreign collaboration.
3. Study the case in detail and answer the following questions :—
 General Electric has streamlined its policy to enter into Indian through the joint venture route. GE entered the Indian appliances market in association with Godrej. The joint venture included technological and financial tie-up. A new company was floated called Godrej-GE appliances. The agreement stated that the Godrej will hold 60% of the equity and GE appliances 40%. It was mutually worked out that Godrej brand of refrigerators will continue and in addition the entire range of GE brand of home appliances. The company will start with the production of refrigerators and washing machines. Later it will start manufacturing and marketing microwave ovens, air conditioners and cooking range. Godrej transfer its refrigerators business to the joint ventures with the condition that the Godrej brand will continue under the new agreement.
Questions :
  - (a) How GE made inroads into India through joint venture ? 5
  - (b) Has joint venture benefited both GE and Godrej ? 5

Section II

4. Explain the following terms (any five) :— 10
  - (a) ATM
  - (b) Universal banking
  - (c) Tourism
  - (d) B.P.O.
  - (e) Ethics in retailing
  - (f) F.D.I.
  - (g) E-communication
  - (h) Insurer.
5. Answer any three from the following :— 30
  - (a) What do you mean by Customer Relationship ? Explain its features.
  - (b) Enlist the principles of Insurance. Explain them in detail with suitable examples.
  - (c) What are measures undertaken to promote tourism and hospitality industry in India ? Explain.
  - (d) What are the different types of transport ? Explain railway transport's current scenario in India.
  - (e) Discuss the factors responsible for growth of organised in Retailing in India.
  - (f) State the advantages and limitations of B.P.O.'s.
6. Study the case in detail and answer the following questions :—
 Ramakrishnan retired from service only last year. As expected, he is facing financial crunch with spiral raise in cost of living. These days he is worried man. He has received a letter from his bank informing that bill payments via ECS (Electronic Clearing System) to utility service providers like MTNL, Reliance Energy etc. now attract a bank fee of Rs. 112 per year for each service provider.
 Ramkrishnan has been paying four bills viz. MTNL, Reliance Energy, LIC and Mahanagar Gas via ECS. He will now have to pay this bank Rs. 448 per year as a fee to pay bills. He tells himself why should, continue to use ECS facility when dropping a cheque in a drop box does not cost me a paisa ? Moreover ECS cuts down on paper work for banks. In that case, why charge a fee for the same ? He decides not to shell out extra amount to pay his service provider.
Questions :
  - (a) What is ECS ? Is it in favour of consumers ? 5
  - (b) Is this new fee levied by the bank in accordance with RBI guidelines ? 5

TURN OVER

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

(अ) व्यवसाय	(इ) एस्.ए.ए.आर.सी.
(ब) तीन सुत्रीय उद्दिष्टे	(फ) सूक्ष्म पर्यावरण
(क) मोहीम	(ग) ताबा.
(ड) विभक्तीकरण	

२. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :--

- (अ) व्यवसाय म्हणजे काय ? व्यवसायाचे समाजासाठी असलेले महत्त्व विशद करा.
- (ब) व्यवसाय व पर्यावरणातील संबंधांचे विश्लेषण करा.
- (क) व्यवसायिक उद्दिष्टे नमूद करा. आर्थिक उद्दिष्टांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (ड) फेरपालट म्हणजे काय ? फेरपालट धोरणातील पायऱ्या स्पष्ट करा.
- (इ) सद्यःस्थितीत भारतीय उद्योजकांना सामोऱ्या जाव्या लागणाऱ्या आव्हानांची चर्चा करा.
- (फ) विदेशी संगनमत या संज्ञेची व्याख्या करा. विदेशी संगनमताचे प्रकार स्पष्ट करा.

३. प्रसंगाचा सविस्तर अभ्यास करून खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या :--

जनरल इलेक्ट्रिक या उद्योगाने, संयुक्त उपक्रमामार्फत भारतीय बाजारात पर्दापण करण्यासाठी गोदरेज या उद्योगासोबत भारतीय गृहपयोगी वस्तु (सामान) बनविण्याचा उपक्रम घेतला आहे. हा उपक्रम तांत्रिक व आर्थिक बाबतचा आहे. त्याकरिता त्यांनी गोदरेज-जीई गृहपयोगी ही नवीन कंपनी स्थापलेली आहे. या करारानुसार गोदरेज उद्योग समूहाचा ६० टक्के वाटा (भाग) व जीईचा ४० टक्के समभाग आहे. या करारात सामंजसपणे असे ठरविण्यात आले की बाजारात रेफ्रिजरेटर हे गोदरेजच्या नावाने चालू ठेवायचे व इतर उपयोगी वस्तू या जीईच्या नावाने चालवायच्या. कंपनीची सुरुवात ही रेफ्रिजरेटर व धुलाई मशिन या वस्तूने करण्यात आली. नंतर मायक्रोव्हेव ओवन, वातानुकूलित मशिन आणि स्वयंपाकाची साधने तयार करण्याचे ठरविले. त्यानंतर गोदरेज समूहाने त्यांचे रेफ्रिजरेटर उत्पादन हे संयुक्त उपक्रमांकाकडे हस्तांतरीत केले.

प्रश्न :

- (अ) जी.ई. या उद्योग समूहाने, संयुक्त उपक्रमामार्फत भारतात येण्याचा रस्ता कसा तयार केला ?
- (ब) गोदरेज व जी. ई. या दोन्ही उद्योगांना उपक्रम हा संयुक्त फायद्याचा आहे का ?

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

(अ) ए.टी.एम.	(ई) किरकोळ विक्रीतील सदाचार
(ब) युनिव्हर्सल बँकिंग	(फ) एफ्.डी.आय्.
(क) पर्यटन	(ग) ई-संदेशवहन
(ड) बी.पी.ओ.	(च) विमा देणारा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :--

- (अ) ग्राहक संबंध म्हणजे काय ? ग्राहक संबंधाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ब) विम्यांची तत्त्वे नमूद करा. योग्य उदाहरणासहित विमा तत्त्वे स्पष्ट करा.
- (क) भारतामध्ये पर्यटन व पाहुणाचार उद्योगाला चालना देण्यासाठी कोणते उपाय सूचवाल. स्पष्ट करा.
- (ड) वाहतुकीचे वेगवेगळे प्रकार कोणते ? रेल्वे वाहतुकीचे भारतातील सद्यःस्थितीचे वर्णन करा.
- (ई) भारतातील सुव्यवस्थित किरकोळ विक्रीच्या वाढीला कारणीभूत असणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.
- (फ) बी.पी.ओ. चे फायदे व तोटे नमूद करून स्पष्ट करा.

६. प्रसंगाचा सविस्तर अभ्यास करून खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या :--

गेल्या वर्षी रामकृष्णन् हे सेवेतून निवृत्त झाले. अपेक्षेप्रमाणे निवृत्तीनंतर त्यांना वाढत्या महागाईमुळे आर्थिक संकटांना सामोरे जावे लागले. आज रोजी ते फार चिंतेत आहेत. त्यातच त्यांना त्यांच्या बँकेकडून एक पत्र मिळाले. त्या पत्रानुसार त्यांना बँकेमार्फत मिळणाऱ्या इलेक्ट्रॉनिक क्लिअरिंग सिस्टम सवलतीसाठी, बँकेने काही खर्च लावला होता. तो खर्च प्रत्येक सेवेसाठी ११२ रुपये याप्रमाणे होतो. रामकृष्णन् हे बँकेकडून त्यांचे चार सेवांचे बिल भरून घ्यावयाचे, ज्यासाठी त्यांना ४४८ रुपये द्यावे लागतील. रामकृष्णन् यांनी या गोष्टीचा विचार करून मी या सेवा का घ्याव्यात ? जर मी या सेवांचे बिल ड्रॉप बॉक्समध्ये विनामूल्य भरू शकत असेन तर मी हे पैसे का द्यावेत ?

प्रश्न :

- (अ) ई.सी.एस्. म्हणजे काय ? हे ग्राहकाच्या फायद्याचे आहे काय ?
- (ब) बँकांनी हे जे शुल्क लावलेली आहे ते रिझर्व्ह बँकेच्या मार्गदर्शानुसार आहे काय ?

A/C

S.Y.B.Com
(3 Hours)

April-12

Total

- N.B.** (1) From **Section I** Question Nos. 1 and 2 are **compulsory** and attempt any one question from Question Nos. 3 and 4.
(2) From **Section II** Question Nos. 5 and 6 are **compulsory** and attempt any one question from the Question Nos. 7 and 8.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
(4) **Working notes** should form part of your **answer**.

Section I

1. Karan and Aditya were in a partnership in a retail business sharing profits and losses in the proportion of 3 : 2. As from 1st April 2010 they admitted Ashish into partnership giving him one-fifth of the profits. Ashish brought in Rs. 32,000 in cash of which Rs. 6,000 were considered as being in payment for his share of goodwill and remainder as his capital. The following trial balance was extracted from the books as on 31st March, 2011 :—

	Dr. (Rs.)	Cr. (Rs.)
Purchases	27,160	—
Sales	—	41,265
Sales Returns	525	—
Purchase Returns	—	410
Reserve for doubtful debts	—	1,520
Sundry Debtors	44,020	—
Sundry Creditors	—	12,553
Bills Receivable	12,007	—
Bills Payable	—	1,195
Stock (1st April 2010)	3,972	—
Carriage inward	1,718	—
Office Salaries	980	—
Furniture	2,050	—
Postage, Stationery and Insurance	1,393	—
Rent, rates and taxes	420	—
Bad debts	64	—
Outstanding wages	—	120
Rent accrued but not paid	—	90
Capital Accounts (1st April 2010) :		
Karan	—	21,500
Aditya	—	21,000
Cash paid by Ashish on 1st April 2010	—	38,000
Current Accounts :		
Karan	5,500	—
Aditya	5,200	—
Ashish	12,200	—
Cash in Hand	20,444	—
Total	1,37,653	1,37,653

You are required to prepare the firm's Trading and Profit and Loss Account for the year ending 31st March 2011 and Balance Sheet as on that date having regard to the following information :—

- (a) Stock at the end was Rs. 20,000.
(b) Sundry debtors include item of Rs. 500 for goods supplied to Karan and item

- (c) Depreciation on furniture is to be charged at 10% per annum.
 (d) Reserve for doubtful debts is to be maintained at 5% on the sundry
 (e) Goods to the value of Rs. 500 have been destroyed by fire and the insurance company has admitted to claim for Rs. 200 only.
 (f) Bills receivable include a dishonoured bill of Rs. 500.
2. (a) Rewrite the following statements and then State with reasons whether they are **true OR false** :—
- On dissolution of a firm there cannot be any profit or loss on Realisation as all the assets are sold.
  - Goodwill is intangible asset and therefore worthless and it cannot be sold when the firm is dissolved.
  - If the partnership firm incurs loss then there is no need to provide depreciation.
  - In dissolution of firm, profit on realization can not be credited to an insolvent partner.
  - Interest on partners' loan can not be paid.
  - In piecemeal distribution of cash, reserve for contingent liabilities is created before payment of any liabilities.
  - Salary to a partner can be paid only if he has contributed more capital than other partners.
  - Personal expenses of partners can be debited to profit and loss A/c. if they are not allowed any drawings.
- (b) Sneha and Sejal carry on a partnership business under the name M/S fine coordinators. They share profits and Losses in the ratio 3 : 2. Radha is admitted as partner in the firm who bring in Rs. 5,00,000 as her of Capital out of which 60% is regarded as Goodwill. Give journal entries for Goodwill brought in by Radha, in the following circumstances :—
- New profit sharing ratio between Sneha and Sejal and Radha is 2 : 1 : 1.
  - Radha is admitted for one-fourth share in future profit.
  - Radha is admitted with one-fifth share in future profits which she acquires equally from Sneha and Sejal.
  - Radha is admitted for one-fourth share in future profit which she acquires from Sneha only.
3. Avani, Binal and Cindy are partners sharing profits and losses in the ratio of 4 : 2 : 1. They decided to dissolve the partnership as on 31st March 2011 when their Balance Sheet was as follows :—

Balance Sheet as on 31st March 2011

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Creditors	16,800	Cash in hand	500
General Reserve	9,800	Investment	16,000
Capital : Avani	16,000	Machinery	38,740
Binal	32,000	Debtors	6,520
Cindy	26,000	Building	980
		Furniture	37,860
	1,00,600		1,00,600

All creditors have to be paid off. Rs. 300 has to be provided for realization expenses. Thereafter all cash received should be distributed among the partners. The amounts were realized in installments as follows :—

	Rs.
1st	20,000
2nd	3,500
3rd	46,000
4th	31,100

- 8 The actual realization expenses were Rs. 500. Prepare a statement showing distribution of cash as per Excess Capital Method.
4. Ajay and Vijay were partners in a firm, sharing profits and losses in the ratio 3 : 5 respectively. On 1st April 2011, their Balance Sheet was as follows :—

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Creditors	25,000	Machinery	60,000
General Reserve	5,000	Stock	40,000
Ajay's Capital A/c.	60,000	Debtors	36,000
Vijay's Capital A/c.	50,000	Cash	4,000
	1,40,000		1,40,000

Dhananjay was admitted as a partner in the firm on the same date on following terms :—

- (1) He shall have $\frac{1}{4}$ th share in the goodwill and profits of the firms, which is acquired in equal proportion from Ajay and Vijay.
- (2) He shall bring Rs. 40,000 as his Capital and Rs. 20,000 as his share of goodwill.
- (3) Ajay and Vijay to withdraw 50% of the amount of goodwill due to them and allow the balance to remain in the business.
- (4) Machinery is valued at Rs. 40,000. Stock is depreciated by 10% and a Reserve for doubtful debts of Rs. 1,000 to be created.
- (5) An amount of Rs. 6,000 included in creditors is no longer a liability.

You are required to prepare :—

- (a) Revaluation A/c.
- (b) Cash A/c.
- (c) Partners Capital Accounts
- (d) Balance Sheet after Dhananjay's admission.

Section II

5. A & Co. and C & Co. decided to amalgamate on the following terms and conditions 18 on 1st April 2012 when their Balance Sheets were as follows :—

Particulars	A & Co. Rs.	C & Co. Rs.	Particulars	A & Co. Rs.	C & Co. Rs.
A's Capital	6,000	—	Buildings	5,000	—
B's Capital	3,000	—	Furniture	600	1,000
C's Capital	—	3,300	Investments	—	2,000
D's Capital	—	2,200	Stocks	3,000	2,600
Creditors	1,000	1,500	Debtors	2,000	2,400
Bank Loan	2,000	2,500	Cash at Bank	1,400	1,500
	12,000	9,500		12,000	9,500

Terms of amalgamation :—

- (1) In case of A & Co.
  - (a) Goodwill was valued at Rs. 3,000
  - (b) A & B Co. should pay its Bank Loan.
  - (c) Building was taken to be worth Rs. 6,000
  - (d) Stock to be valued at Rs. 2,500.
- (2) In case of C & Co.
  - (a) Goodwill was valued at Rs. 2,000
  - (b) Investments were not taken over by the new firm.
  - (c) Stock was valued at Rs. 1,880.

You are required to show necessary ledger accounts in the books of A & Co., C & Co. and prepare Balance Sheet of New firm after Amalgamation.

6. (a) Fill in the blanks :—

8

- (i) The buyer becomes the owner of the goods on payment of last instalment under _____ system.
- (ii) The hire purchase system considers each installment as hire charge for _____ of the goods by the hire purchaser until the payment of last installment.
- (iii) Memorandum trading account is prepared to find out _____ on the date of fire.
- (iv) Damaged goods are called as _____ goods.
- (v) Branch account is a _____ account under debtors system.
- (vi) Under debtors system opening branch assets are shown on the _____ side of the branch account and Closing branch assets are shown on the _____ of the branch account.
- (vii) Goods sent on consignment account is a _____ account.

(b) Give one Word/Phrase/Term for the following :—

8

- (i) Sale or scrap value of goods saved from fire.
- (ii) Clause applicable if the goods are under insured.
- (iii) Branch which maintains complete record of all accounting transactions at the location of the branch itself.
- (iv) The price at which goods are sent to the branch.
- (v) The new firm formed after amalgamation.
- (vi) The amount payable by the new firm to the old firms.
- (vii) The person receiving the goods on consignment.
- (viii) Document prepared by consigner showing description of goods being consigned (in quality, rate and value).

7. Patil Associate purchased Computer from Sangita Comp. Ltd. on instalment system on 1st January 2009, Rs. 1,00,000 were paid on signing the contract and the balance in three instalments of Rs. 1,00,000 each on 31st December every year. The cash price of the Computer was Rs. 4,50,000. Interest charged by the seller was at 5% per annum.

Patil Associates charges depreciation @ 25% p.a. on w.d.v. method on Computer on 31st December every Year. Prepare —

- (a) Computer A/c.
- (b) Sangita Comp. Ltd. A/c.
- (c) Interest A/c.

in the books of Patil Associates Sons for the Accounting Years 2009, 2010 and 2011.

8. On 16th June 2011 the premises of Balan were destroyed by fire, but sufficient records were saved from which the following particulars were found :—

16

Particulars	Rs.
Stock (1-1-2010)	50,000
Stock (31-12-2010)	70,000
Purchases (2010)	4,74,000
Sales (2010)	6,00,000
Purchases (1-1-2011 to 16-6-2011)	1,50,000
Sales (1-1-2011 to 16-6-2011)	2,05,000

In valuing the stock for the Balance Sheet at 31-12-2010 Rs. 4,000/- had been written off certain stock having cost Rs. 9,000. Half of this goods were sold in March, 2011 for Rs. 5,000. The balance is estimated to be worth the original cost. Subject to this exception, gross profit had remained at uniform rate. The stock salvaged was worth Rs. 9,500. Show the amount of claim to be lodged with the Insurance Company.

- N.B.** (1) Question No. 1 is **compulsory** and attempt any **five** questions from Questions Nos. 2 to 9.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (3) **Working notes** should form part of your **answer**.

1. Karan and Aditya were in a partnership in a retail business sharing profits and losses in the proportion of 3 : 2. As from 1st April 2010 they admitted Ashish into partnership giving him one-fifth of the profits. Ashish brought in Rs. 32,000 in cash of which Rs. 6,000 were considered as being in payment for his share of goodwill and remainder as his capital. The following trial balance was extracted from the books as on 31st March, 2011 :—

	Dr. (Rs.)	Cr. (Rs.)
Purchases	27,160	—
Sales	—	41,265
Sales Returns	525	—
Purchase Returns	—	410
Reserve for doubtful debts	—	1,520
Sundry Debtors	44,020	—
Sundry Creditors	—	12,553
Bills Receivable	12,007	—
Bills Payable	—	1,195
Stock (1st April 2010)	3,972	—
Carriage inward	1,718	—
Office Salaries	980	—
Furniture	2,050	—
Postage, Stationery and Insurance	1,393	—
Rent, rates and taxes	420	—
Bad debts	64	—
Outstanding wages	—	120
Rent accrued but not paid	—	90
Capital Accounts (1st April 2010) :		
Karan	—	21,500
Aditya	—	21,000
Cash paid by Ashish on 1st April 2010	—	38,000
Current Accounts :		
Karan	5,500	—
Aditya	5,200	—
Ashish	12,200	—
Cash in Hand	20,444	—
Total	1,37,653	1,37,653

You are required to prepare the firm's Trading and Profit and Loss Account for the year ending 31st March 2011 and Balance Sheet as on that date having regard to the following information :—

- (a) Stock at the end was Rs. 20,000.
 (b) Sundry debtors include item of Rs. 500 for goods supplied to Karan and item of Rs. 100 due from customer on account of sales, who has become insolvent.

[TURN OVER]

- (c) Depreciation on furniture is to be charged at 10% per annum.
 (d) Reserve for doubtful debts is to be maintained at 5% on the sundry debtors.
 (e) Goods to the value of Rs. 500 have been destroyed by fire and the insurance company has admitted to claim for Rs. 200 only.
 (f) Bills receivable include a dishonoured bill of Rs. 500.

2. Pragati & Co. Ltd. issued 5000 shares of Rs. 100 each at par. The share amount was payable as follows :— 16

On Application	Rs. 30
On Allotment	Rs. 50
On First and Final Call	Rs. 20

The public applied for 5,500 shares. Applications for 100 shares were immediately rejected. In respect of applications for 5400 shares, directors decided that 5000 shares would be allotted on pro rata basis and the application money received on 400 shares would be used towards payment of allotment money.

All allotment and call money was received.

You are required to give necessary journal entries (including cash transactions) in the books of Pragati and Co. Ltd.

3. Avani, Binal and Cindy are partners sharing profits and losses in the ratio of 4 : 2 : 1. They decided to dissolve the partnership as on 31st March 2011 when their Balance Sheet was as follows :— 16

Balance Sheet as on 31st March 2011

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Creditors	16,800	Cash in hand	500
General Reserve	9,800	Investment	16,000
Capital : Avani	16,000	Machinery	38,740
Binal	32,000	Debtors	6,520
Cindy	26,000	Building	980
		Furniture	37,860
	1,00,600		1,00,600

All creditors have to be paid off. Rs. 300 has to be provided for realization expenses. Thereafter all cash received should be distributed among the partners. The amounts were realized in installments as follows :—

	Rs.
1st	20,000
2nd	3,500
3rd	46,000
4th	24,000

The actual realization expenses were Rs. 500. Prepare a statement showing piecemeal distribution of cash as per Excess Capital Method.

4. Jimmy traders gives you following information regarding one of their stores item for the month of March, 2012 :— 16
 March 1 Stock in hand 500 units @ Rs. 90.
 Purchases :

March 3	1,500 units	@ Rs. 110 each
March 6	1000 units	@ Rs. 120 each
March 10	600 units	@ Rs. 100 each
March 21	500 units	@ Rs. 120 each
March 30	400 units	@ Rs. 130 each

Issues :

March 2	400 units
March 9	500 units
March 16	900 units
March 23	500 units
March 31	600 units

Calculate the cost of goods sold and closing stock under FIFO method of stock valuation.

5. A & Co. and C & Co. decided to amalgamate on the following terms and conditions 16
on 1st April 2012 when their Balance Sheets were as follows :—

Particulars	A & Co. Rs.	C & Co. Rs.	Particulars	A & Co. Rs.	C & Co. Rs.
A's Capital	6,000	—	Buildings	5,000	—
B's Capital	3,000	—	Furniture	600	1,000
C's Capital	—	3,300	Investments	—	2,000
D's Capital	—	2,200	Stocks	3,000	2,600
Creditors	1,000	1,500	Debtors	2,000	2,400
Bank Loan	2,000	2,500	Cash at Bank	1,400	1,500
	12,000	9,500		12,000	9,500

Terms of amalgamation :—

(1) In case of A & Co.

- Goodwill was valued at Rs. 3,000
- A & B Co. should pay its Bank Loan.
- Building was taken to be worth Rs. 6,000
- Stock to be valued at Rs. 2,500.

(2) In case of C & Co.

- Goodwill was valued at Rs. 2,000
- Investments were not taken over by the new firm.
- Stock was valued at Rs. 1,880.

You are required to show necessary ledger accounts in the books of A & Co., C & Co. and prepare Balance Sheet of New firm after Amalgamation.

6. M/s. Dlf Tyres gives you following information for the month of January, 2012 :— 16

Cash Book (Bank Column)

2012		Rs.	2012		Rs.
Jan. 1	To Balance b/d.	900	Jan. 2	By Sheth	300
8	To Raut	420	6	By Priya	120
10	To Gauri	1,200	8	By Ajay	20
15	To Parekh	1,560	12	By Leena	240
22	To Nitin	200	16	By Madhu	800
28	To Harish	480	22	By Metha	600
31	To Tashan	600	24	By Kapoor	80
			28	By Wages	500
			30	By Barbie	300
			31	By Lalan	160
			31	By Balance c/d.	2,240
		5,360			5,360

Bank Statement

2012		Debit (Rs.)	Credit (Rs.)	Balance
Jan. 1	To Balance b/d.	—	—	Cr. 900
6	To Sheth	300	—	600
10	To Priya	120	—	480
12	By Raut	—	420	900
13	To Ajay	20	—	880
14	By Gauri	—	1,200	2,080
15	To Bank Charges	10	—	2,070
15	To Leena	240	—	1,830
19	By Parekh	—	1,560	3,390
20	To Madhu	800	—	2,590
25	By Nitin	—	200	2,790
28	To Kapoor	80	—	2,710
29	To Wages	500	—	2,210
31	To Club Subscription	200	—	2,010

Prepare Bank Reconciliation Statement as on 31st January 2012.

7. Patil Associate purchased Computer from Sangita Comp. Ltd. on instalment system on 1st January 2009, Rs. 1,00,000 were paid on signing the contract and the balance in three instalments of Rs. 1,00,000 each on 31st December every year. The cash price of the Computer was Rs. 4,50,000. Interest charged by the seller was at 5% per annum. Patil Associates charges depreciation @ 25% p.a. on w.d.v. method on Computer on 31st December every Year. Prepare — 16
- Computer A/c.
  - Sangita Comp. Ltd. A/c.
  - Interest A/c.
- in the books of Patil Associates Sons. for the Accounting Years 2009, 2010 and 2011.
8. Prepare the Trial Balance of M/s. Kataria and Sons as on 31st March 2012 from the following information. Any difference in the trial Balance should be treated as bank balance or bank overdraft. 16

Particulars	Rs.
Capital	10,000
Stock on 1st April, 2011	2,000
Land and Building	8,000
Sundry Debtors	4,060
Bills Payable	800
Purchases	12,000
Sales	14,000
Furniture	6,600
Returns Inward	200
Returns Outwards	500
Drawings	300
Sundry Creditors	10,000
Salaries	1,100
Wages	1,000
Insurance	300
General Expenses	200
Commission received	300
10% Loan Cr. Balance	1,000
Interest on Loans	40
Bad debts	100
Advertisement	800
Reserve for doubtful debts	100

9. Write short notes on (any four) :—

- Share forfeiture
- Advantages of computerized accounting
- Purchase consideration
- Weighted Average method of stock valuation
- Types of leases
- Bank reconciliation statement.

SYBcom
Company Secretarial Practice

(3 Hours)

[Total Marks :]

8

- N. B. :** (1) Attempt any **five** questions.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. (a) Who is a Company Secretary ? State his duties.	10
(b) Distinguish between a Private company and a Public company.	10
2. (a) What is "Memorandum of Association" ? Describe its clauses.	10
(b) Discuss the requisites of a valid meeting of a company.	10
3. (a) What is "Prospectus" ? What are its contents ?	10
(b) Explain different types of Shares.	10
4. (a) What is transfer of shares ? Describe in detail the procedure of transfer of shares.	10
(b) When can a company forfeit its shares ?	10
5. (a) What are rights and powers of an Auditor of a company ?	10
(b) What is a Share Certificate ? What are its contents ?	10
6. (a) Explain different methods of voting.	10
(b) What is a 'proxy' ? What are his powers ?	10
7. (a) What are duties and powers of the Chairman of company ?	10
(b) Explain procedure of making call.	10
8. Distinguish between any two of the following :-	20
(a) Agenda and Minutes	
(b) Equity Shares and Preference Shares	
(c) Motion and Resolution	
(d) Dividend and Interest.	
9. Give specimen of any two of the following :-	20
(a) Letter of Allotment	
(b) Call Reminder	
(c) Dividend Warrant	
(d) Notice of Annual General Meeting.	
10. Write short notes on any four of the following :-	20
(a) Underwriting of Shares	
(b) Managing Director	
(c) Debentures	
(d) Register of Members	
(e) Board Meeting.	

[TURN OVER]

(मराठी अनुवाद)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(३) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

१. (अ) कंपनी सचिव कोण असतो ? त्याची कर्तव्ये विशद करा. १०
(ब) खाजगी प्रमंडळ व सार्वजनिक प्रमंडळ यामधील भेद स्पष्ट करा. १०
२. (अ) घटनापत्रक म्हणजे काय ? घटनापत्रकातील कलमे विशद करा. १०
(ब) कंपनीच्या सभेच्या अत्यावश्यक बाबींची चर्चा करा. १०
३. (अ) "माहिती पत्रक" म्हणजे काय ? माहिती पत्रकातील बाबी विशद करा. १०
(ब) भागांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. १०
४. (अ) भाग हस्तांतरण म्हणजे काय ? भाग हस्तांतराच्या कार्य पद्धतीचे वर्णन करा. १०
(ब) कंपनी भाग जप्ती केव्हा करू शकते ? भाग जप्तीची पद्धती स्पष्ट करा. १०
५. (अ) हिशोब तपासणीसाठी हक्क व अधिकार स्पष्ट करा. १०
(ब) भाग दाखला म्हणजे काय ? त्यातील कलमे कोणती ? १०
६. (अ) मतदानाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा. १०
(ब) "प्रतिनिधी" म्हणजे काय ? त्याचे अधिकार कोणते ? १०
७. (अ) प्रमंडळाच्या अध्यक्षची कर्तव्ये व अधिकार स्पष्ट करा. १०
(ब) भाग मागणी पद्धती स्पष्ट करा. १०
८. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंमधील फरक स्पष्ट करा :- २०
(अ) कार्यक्रम पत्रिका व इतिवृत्त
(ब) समभाग आणि अग्रहक्कभाग
(क) प्रस्ताव आणि ठराव
(ड) लाभांश आणि व्याज.
९. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे नमूने द्या :- २०
(अ) भाग मागणीची सूचना
(ब) मागणी स्मरण पत्र
(क) लाभांश अधिकार पत्र
(ड) वार्षिक सर्वसाधारण सभेचे सूचना पत्रक.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टिपा लिहा :- २०
(अ) भाग विक्रीची हमी
(ब) व्यवस्थापकीय संचालक
(क) कर्जरोखे
(ड) भागधारक नोंद वही
(इ) संचालक मंडळाची सभा.

- N.B. :** (1) Attempt **all** questions.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (3) Tie the answerbooks of **both** the sections **together**.

Section I

1. What is contract ? If there is breach of contract, what remedies are available to aggrieved party ? 14

OR

1. Write short notes on any **three** :-
 (a) Quantum Merit
 (b) Modes of Discharge of Contract
 (c) Wagering Contract
 (d) Capacity of Contract
 (e) Consideration.

2. Who can be appointed as agent ? State rights and duties of agent. 12

OR

2. Write short notes on any **Two** :-
 (a) Contract of Guarantee
 (b) Types of Agents
 (c) Bailment
 (c) Co-sureties.

3. State the rules of delivery of goods. 12

OR

3. Write short notes on any **two** :-
 (a) Unpaid Seller
 (b) Hirepurchase
 (c) Rights of Buyer
 (d) CIF Contract.

4. Distinguish between Promisary Note and Bill of Exchange. 12

OR

4. Write short notes on any **two** :-
 (a) Cheque and Crossed Cheque
 (b) Presentment for Acceptance.
 (c) Indorsement
 (d) Hundi.

[TURN OVER]

Section II

5. Define 'Prospectus' and state the civil and criminal liabilities for mis-statement in the prospectus. 15

OR

5. Write short notes on any **three** :-

- (a) Features of Company
- (b) Company Limited by Guarantee
- (c) Contents of Memorandum of Association.
- (d) Promoter
- (e) Appointment of Directors.

6. State the rights of a partner and discuss when can a person cease to be a partner. 13

OR

6. Write short notes on any **two** :-

- (a) Dissolution of Partnership Firm
- (b) Difference Between Partnership and Company
- (c) Minor as a Partner
- (d) Property of Firm.

7. Who can become a member of co-operative society ? Describe the different types of membership of co-operative society. 12

OR

7. Write short notes on any **two** :-

- (a) Share Certificate of Society
- (b) Rights of Members
- (c) Co-operative Court
- (d) Powers of Registrar of Co-operative Societies.

8. Who is consumer ? Why he needs protection ? 10

OR

8. Write short notes on any **two** :-

- (a) Role of National Commission
- (b) Restrictive Trade Practices
- (c) Services of Potential User
- (d) Consumer Goods.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १४)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडवा.

(२) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र जोडाव्यात.

(३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. करार म्हणजे काय ? कराराचे उल्लघन झाल्यावर असंतुष्ट पक्षाला कोणते उपाय करता येतात ? १४
किंवा
१. कोणत्याही तीनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) अर्जित परिमाणाचे तत्त्व
(ब) करार समाप्तिचे माध्यम
(क) पैजेचे करार
(ड) करार करण्यास लागणारी पात्रता
(इ) प्रतिफल.
२. 'प्रतिनिधी' म्हणून कोणाला नियुक्त करता येते ? प्रतिनिधीचे अधिकार व कर्तव्य सांगा. १२
किंवा
२. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) हमीचा करार (ब) प्रतिनिधीचे प्रकार
(क) निक्षेप (ड) सह-जामीनदार.
३. वस्तु पाठविण्याचे नियम सांगा. १२
किंवा
३. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) अदत्त विक्रेता (ब) हप्त्यावर खरेदी
(क) खरेदीदाराचे अधिकार (ड) CIF करार.
४. वचनचिठ्ठी व हुंडी यांच्यातील फरक सांगा. १२
किंवा
४. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) धनादेश व रेखांकित धनादेश
(ब) स्वीकृतीकरिता सादरीकरण
(क) हस्तऐवजांचे पृष्ठांकन
(ड) हुंडी.

[TURN OVER

विभाग २

५. कंपनीच्या माहिती पत्रकाची व्याख्या करा आणि त्या माहिती पत्रकात चुकीच्या माहितीबद्दल दिवानी व फौजदारी १५
उत्तरदायित्व सांगा.

किंवा

५. कोणत्याही तीनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) कंपनीचे वैशिष्ट्य
(ब) गॅरंटीद्वारा मर्यादित कंपनी
(क) घटनापत्रकाची माहिती
(ड) विकासक
(इ) संचालकाची नियुक्ती.

६. भागीदाराचे अधिकार सांगा व माणूस भागीदार होण्यापासून कधी वंचित होऊ शकतो ? विवेचन करा. १३

किंवा

६. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) भागीदारी संस्थेचे विसर्जन
(ब) भागीदारी व कंपनी यांमधील फरक
(क) आवश्यक भागीदार
(ड) भागीदारी संस्थेची मालमत्ता.

७. सहकारी संस्थेचा सदस्य कोण होऊ शकतो ? सहकारी संस्थेचे सदस्यत्वाचे विविध प्रकार सांगा. १२

किंवा

७. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) भागधारण प्रमाणपत्र
(ब) सभासदाचे अधिकार
(क) सहकारी न्यायालय
(ड) सहकारी संस्थेचे सहकार प्रबंधक यांचे अधिकार.

८. 'उपभोक्ता' म्हणजे कोण ? त्याला संरक्षणाची काय आवश्यकता आहे ? १०

किंवा

८. कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-
(अ) राष्ट्रीय आयोगाची भूमिका (ब) मर्यादित अनुचित व्यापारी प्रथा
(क) भविष्यातील उपभोक्ताची सेवा (ड) ग्राहकासाठी वस्तू

(3 Hours)

[Total Marks]

S.Y.B.Com

Commerce - II April

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. (a) Explain the following terms any four :- 8
(i) Marketing (ii) E commerce
(iii) Marketing Mix (iv) Niche Marketing
(v) Industrial Goods (vi) Inventory.
(b) State giving reasons whether the following statements are True Or False (any three) :- 6
(i) Market segmentation helps in product positioning.
(ii) Perishable goods require longer channel of distribution.
(iii) MIS and MR are substitutes for each other.
(iv) Marketing and selling are same.
(v) Primary data is collected from the various reports.
2. (a) Distinguish between marketing and selling. 6
(b) Distinguish between skimming pricing and penetration pricing. 6
OR
(a) Explain the determinants of marketing channels. 6
(b) Explain the main features of rural marketing. 6
3. (a) Define product. Explain product life cycle. 6
(b) Discuss the components of marketing mix. 6
OR
(a) What are the types of Advertising ? 6
(b) Explain the limitation of E-commerce. 6
4. (a) What are the difference types of consumer goods ? 6
(b) What are bases of Market segmentation ? 6
OR
(a) Explain the essentials of M.I.S. 6
(b) Explain the important method of Pricing. 6

Section II

5. Explain the terms (any seven) :- 14
(a) Merger (b) SEBI
(c) Capital Plan (d) Factoring
(e) Fixed Capital (f) Over Capitalisation
(g) Leverage Ratio (h) Private Placement
(i) Primary Market.
6. (a) Explain the scope of Financial Management. 6
(b) Explain in brief; the role of Lending Institutions. 6
OR
(a) Explain the functions of SEBI. 6
(b) Explain the advantage of working capital. 6
7. (a) Discuss the functions of stock exchanges. 6
(b) What are the problems of Capital Market ? 6
OR
(a) Write a note on Dematerialized Trading. 6
(b) Discuss the development of Capital Market in India. 6
8. (a) Explain the main sources of Fixed Capital. 6
(b) Explain the factors influencing capital structure. 6
OR
(a) Discuss the effect of under capitalization. 6
(b) Explain the importance 6

(मराठी रूपांतर)

(जूना अभ्यासक्रम)

विभाग १

१. (अ) खालील संज्ञांचे अर्थ स्पष्ट करा (कोणतेही चार) :-

(१) विपणन	(२) ई-कॉमर्स
(३) विपणन मिश्रण	(४) कोणाडा विपणन
(५) औद्योगिक वस्तू	(६) ग्राहक वस्तू

(ब) खरे किंवा खोटे सोदाहरण स्पष्ट करा (कोणतेही तीन) :-

- (१) वस्तूला स्थिती देण्यासाठी विपणन विभाजन मदत करते.
- (२) नाशवंत वस्तूसाठी मोठी वितरण साखळी आवश्यक आहे.
- (३) विपणन माहिती पद्धत व विपणन संशोधन हे एकामेकास पर्याय आहे.
- (४) विपणन व विक्रय प्रक्रिया समान आहे.
- (५) प्राथमिक माहिती ही विविध अहवालातून गोळा केली जाते.

२. (अ) फरक सांगा - विपणन व विक्रय.

(ब) फरक सांगा - मलईयुक्त किंमत धोरण व खोलवर शिरकाव धोरण.

किंवा

(अ) वितरण साखळीवर प्रभाव पाडणारे घटक सांगा.

(ब) ग्रामीण विपणनाची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

३. (अ) 'वस्तु' म्हणजे काय ? वस्तू-जीवन-साखळी स्पष्ट करा.

(ब) विपणन मिश्रणातील घटक सांगा.

किंवा

(अ) जाहिरातीचे निरनिराळे प्रकार सांगा.

(ब) ई-कॉमर्सच्या मर्यादा सांगा.

४. (अ) ग्राहकोपयोगी वस्तूचे निरनिराळे प्रकार सांगा.

(ब) विपणन विभाजनाचे आधार सांगा.

किंवा

(अ) चांगल्या विपणन माहिती पद्धतीसाठी आवश्यक असणारे घटक सांगा.

(ब) किंमत धोरणाच्या पद्धती सांगा.

विभाग २

५. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही सात) :-

(अ) विलीनीकरण	(ब) सेबी
(क) भांडवल नियोजन	(ड) कारणीभूत गोष्ट
(इ) स्थिर भांडवल	(फ) अतीभांडवलीकरण
(ग) लिहरेज रेशिओ	(ह) खाजगी नियुक्ती
(स) प्राथमिक बाजार.	

६. (अ) वित्तीय व्यवस्थापनाची व्याप्ती सांगा.

(ब) वित्तीय संस्थेची भूमिका थोडक्यात सांगा.

किंवा

(अ) सेबीची कार्ये सांगा.

(ब) खेळत्या भांडवलाचे फायदे सांगा.

७. (अ) भागबाजाराचे कार्ये सांगा.

(ब) भारतीय भांडवल बाजाराच्या समस्या विशद करा.

किंवा

(अ) थोडक्यात टीप लिहा "डिमटेरीएलाईज व्यापार".

(ब) भारतीय भांडवल बाजाराच्या विकासाची चर्चा करा.

८. (अ) स्थिर भांडवलाचे प्रमुख स्रोत सांगा.

(ब) भांडवल रचनेवर प्रभाव पाडणारे घटक कोणते ?

किंवा

(अ) न्यून भांडवलीकरणाचे परिणाम

(ब) जागतिक वित्तीय मंदीचे महत्त्व

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
 (2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms any **five** :— 10
  - (a) M.B.O.
  - (b) Decentralisation
  - (c) Order
  - (d) Policy
  - (e) Quality
  - (f) Organisation
  - (g) Span of Control
  - (h) Departmentation.
2. Answer any **three** from the following :— 30
  - (a) Define Management. Explain its importance.
  - (b) Explain the essentials of good plan.
  - (c) Explain the objectives of inventory management.
  - (d) Explain the techniques of Quality Control.
  - (e) Explain steps in production planning and control.
  - (f) Distinguish between Formal and Informal Organisation.
3. Write short notes on (any **two**) :— 10
  - (a) ISO 9000
  - (b) Management is an Art or Science
  - (c) Delegation of Authority
  - (d) Principles of Management.

Section II

4. Explain the following terms (any **five**) :— 10
  - (a) Risk Capital
  - (b) Money Market
  - (c) Broker
  - (d) Merchant Banking
  - (e) Working Capital
  - (f) Capital Structure
  - (g) Credit Rating
  - (h) Debentures.
5. Answer any **three** from the following :— 30
  - (a) Explain the two fold objective of Financial Management.
  - (b) Write sources of fixed capital.
  - (c) Explain the role of Stock Exchange.
  - (d) Explain the concept of Trading on Equity.
  - (e) Explain functions of SEBI.
  - (f) What is Investor's Protection ? Enumerate problem faced by Investors.
6. **Case Study:**—

"Logan" is a large firm, which is existence for 60 years. It has 5 plant in 5 states of India. 'Logan' is on Expansion mode. In 2010, the company did not go for expansion. In this year, it has generated a net profit of Rs. 1000 Crore. The Board has decided to increase shareholders value by distributing the entire profit to the shareholders. Historically it transfers about 25% of his net profit to reserves as retained earning.

  - (a) What are alternative sources of increasing shareholders wealth ? 5
  - (b) How improve the goodwill in market ? 5

(मराठी रूपांतर)
(सुधारीत अभ्यासक्रम)

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-

(अ) ध्येयनिष्ठ व्यवस्थापन	(ब) विकेंद्रीकरण
(क) आदेश	(ड) धोरण
(इ) गुणवत्ता	(फ) संघटन
(ग) नियंत्रणाच्या कक्षा	(ह) विभागीकरण.

१०

२. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :-

- (अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय ? त्यांचे महत्त्व सांगा.
(ब) आदर्श नियोजनाच्या कसोट्या सांगा.
(क) साहित्य व्यवस्थापनाचे उद्देश सांगा.
(ड) गुणवत्ता नियंत्रणासाठी कोणत्या युक्त्या वापरल्या जातात ?
(इ) उत्पादन नियोजन व उत्पादन नियंत्रणातील.
(फ) फरक सांगा - औपचारिक व अनौपचारिक संघटना.

३०

३. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-

- (अ) आय. एस. ओ. ९०००
(ब) व्यवस्थापन हे शास्त्र व कला आहे.
(क) अधिकारदान
(ड) व्यवस्थापनाची तत्त्वे.

१०

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-

(अ) जोखमिचे भांडवळ	(ब) पैशाचा बाजार
(क) दलाल	(ड) व्यापारी बँकींग
(इ) खेळते भांडवल	(फ) भांडवळ रचना
(ग) पतरेशिओ	(ह) ऋणपत्रे.

१०

५. खालीलपैकी तीन प्रश्न सोडवा :-

- (अ) वित्तीय व्यवस्थापनाची द्वि-स्तरीय उद्दिष्टे सांगा.
(ब) स्थिर भांडवलाचे स्रोत सांगा.
(क) भांडवल बाजाराची भूमिका सांगा.
(ड) "भागावरील व्यापार" संकल्पना स्पष्ट करा.
(इ) सेबीची कार्ये सांगा.
(फ) गुंतवणुकदारांचे संरक्षण म्हणजे काय ? "उपक्रमाच्या जबाबदाऱ्या" संकल्पना सांगा.

३०

६. 'लोगान' ही एक मोठी व्यावसायिक संस्था आहे. तीचे अस्तित्व ६० वर्षांचे आहे. भारतामध्ये ह्या संस्थेच्या पाच राज्यात शाखा आहेत. ह्या संस्थेने आपला विस्तार करण्याचे ठरविले आहे. सन २०१० मध्ये संस्थेचा विस्तार झालेला नाही. चालू वर्षात ह्या कंपनीची एकुण उलाढाल १००० करोड रूपयांची झाली आहे. कंपनीच्या बोर्ड ऑफ डायरेक्टरनी शेअर होल्डरच्या डिव्हीडंडमध्ये वाढ करण्याचा निर्णय घेवून रूपये ५०० करोड रूपयाचा डिव्हीडंड वाटप केला आहे. कंपनीच्या जुन्या इतिहासात अनुसरून कंपनीने २५% निव्वळ नफ्याच्या वाटा संचित ठेवून कंपनीचे भांडवल अश्या प्रकारे वाढविले.

वरील प्रकरण वाचून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

- (अ) भागधारकांच्या संपत्तीमध्ये वाढ करणारे पर्याय सूचवा.
(ब) कंपनीने आपला नावलौकीक वाढविण्यासाठी काय सुधारणा कराव्यात ?

५

५

- N. B. : (1) Question Nos. 1 and 6 are **compulsory**.
 (2) Besides **compulsory** questions attempt any **two** questions from **each** section.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full marks**.

Section I

1. (a) Define the following concepts :— 6
  - (i) Trade Cycles
  - (ii) Full employment.
- (b) Distinguish between :— 6
  - (i) Transaction motive and speculative motive
  - (ii) Inflation and deflation.
- (c) Comment on the following statements :— 6
  - (i) Saving depends on income
  - (ii) Interest is purely monetary phenomenon.
2. (a) What are the factors determining consumption function ? 8
- (b) Explain the concept and working of investment multiplier. 8
3. (a) Explain the factors determining MEC. 8
- (b) What are the effects of inflation ? 8
4. (a) What are the causes of inflation ? 8
- (b) Explain measures to control inflation ? 8
5. Write notes on any **two** :— 16
  - (a) Effective demand
  - (b) Phases of trade cycles
  - (c) Velocity of circulation of money
  - (d) Demand for money.

Section II

6. (a) Define the following concepts :— 6
  - (i) Bank rate
  - (ii) Exchange rate
- (b) Distinguish between :— 6
  - (i) Commercial bank and Central bank.
  - (ii) Cash reserve ratio and statutory liquidity ratio.
- (c) Comment on the following statements :— 6
  - (i) Full employment is objective of monetary policy
  - (ii) Indian money market is organised market.
7. (a) What are the features of Indian money market ? 8
- (b) Explain various reforms introduced in Indian money market. 8
8. Discuss the major recommendations of the Narasimham committee of 1991. 16
9. (a) What are the causes of fluctuations in exchange rate. 8
- (b) What are the functions of foreign exchange market ? 8
10. Write short notes on any **two** of the following :— 16
  - (a) Functions of RBI
  - (b) Objectives of monetary Policy
  - (c) Capital market reforms in India
  - (d) Foreign exchange dealers.

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ आणि ६ अनिवार्य.
 (२) अनिवार्य प्रश्नाशिवाय प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) पुढील संकल्पनांच्या व्याख्या द्या :- ६
 (१) व्यापार चक्रे (२) पूर्ण रोजगार
 (ब) फरक स्पष्ट करा :- ६
 (१) व्यवहार हेतू आणि सट्टेबाजीचा हेतू
 (२) भाववाढ आणि भाव घट.
 (क) पुढील विधानावर भाष्य करा :- ६
 (१) बचत उत्पन्नावर अवलंबून असते.
 (२) व्याज ही शुध्द मौद्रिक घटना आहे.
२. (अ) उपभोग फलन निर्धारित करणारे घटक कोणते ? ८
 (ब) गुंतवणूक गुणकाची संकल्पना आणि कार्यपद्धती स्पष्ट करा. ८
३. (अ) भांडवलाची सिमांत कार्यक्षमता निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा. ८
 (ब) भाववाढीचे परिणाम कोणते ? ८
४. (अ) भाववाढीची कारणे कोणती ? ८
 (ब) भाववाढ नियंत्रणाचे उपाय स्पष्ट करा. ८
५. दोहोंवर टीपा लिहा :- १६
 (अ) परिणामकारक मागणी (क) पैशाचा भ्रमण वेग
 (ब) व्यापारचक्राच्या अवस्था (ड) पैशाची मागणी.

विभाग २

६. (अ) पुढील संकल्पनांच्या व्याख्या द्या :- ६
 (१) बँक दर (२) विनिमय दर.
 (ब) फरक स्पष्ट करा :- ६
 (१) व्यापारी बँक आणि मध्यवर्ती बँक
 (२) रोख राखीव प्रमाण आणि वैधानिक तरलता प्रमाण.
 (क) खालील विधानावर भाष्य करा :- ६
 (१) पूर्ण रोजगार हे चलनविषयक धोरणाचे उद्दिष्ट आहे
 (२) भारतीय नाणेबाजार हा संघटित बाजार आहे.
७. (अ) भारतीय नाणेबाजाराची वैशिष्ट्ये कोणती ? ८
 (ब) भारतीय नाणेबाजारात लागू केलेल्या विविध सुधारणा स्पष्ट करा. ८
८. नरसिंहम समितीच्या शिफारशीची चर्चा करा. १६
९. (अ) विनिमय दर चढउताराची कारणे कोणती ? ८
 (ब) परकीय विनिमय बाजाराची कार्ये कोणती ? ८
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- १६
 (अ) भारतीय रिझर्व बँकेची कार्ये (क) भारतीय भांडवल बाजारातील सुधारणा

Con. 7-12.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

CM-2

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Question Nos. 1 and 6 are **compulsory**.
 (2) Besides **compulsory** questions attempt any **two** questions from **each** section.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. (a) Define the following concepts :- 10
  - (i) Trade Cycles
  - (ii) Full employment
  - (iii) Demand for money
  - (iv) Globalization.
- (b) Distinguish between :- 8
  - (i) Demand pull and cost push inflation
  - (ii) Inflation and deflation.
2. (a) Explain the circular flow of national income. 8
- (b) Analyse the charging sectoral composition of Indian National Income. 8
3. (a) Explain the role of effective demand in determining level of employment. 8
- (b) Discuss the constituents of money supply. 8
4. (a) What are the effects of inflation ? 8
- (b) Discuss the measures to control inflation. 8
5. Write notes on any **two** :— 16
  - (a) Phases of trade cycles
  - (b) Velocity of circulation of money
  - (c) Demand for money
  - (d) IS curve.

Section II

6. (a) Define the following concepts :— 10
  - (i) Disinvestment
  - (ii) Privatisation
  - (iii) Small scale industries
  - (iv) Inclusive growth.
- (b) Distinguish between :— 8
  - (i) Agriculture and Industry
  - (ii) Small scale industries and large scale industries.
7. (a) Explain the role of agriculture in Indian Economy. 8
- (b) Briefly analyse the impact of WTO on Indian Economy. 8
8. (a) What are the problems of SSI in India ? 8
- (b) Discuss the concept and impact of SEZs in India. 8
9. Explain significance and growth of service sector in Indian Economy. 16
10. Write notes on any **two** :— 16
  - (a) Importance of SSI in Indian Economy
  - (b) National population policy - 2000
  - (c) Concept of knowledge based economy
  - (d) Disinvestment policy in India.

(सुधारित अभ्यासक्रम)

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ आणि ६ अनिवार्य.
 (२) अनिवार्य प्रश्नांशिवाय प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पनांच्या व्याख्या द्या :- १०
 (१) व्यापार चक्रे (२) पूर्ण रोजगार (३) पैशाची मागणी (४) जागतिकीकरण.
 (ब) फरक सांगा :- ८
 (१) मागणी ओढ आणि खर्च दाब भाववाद
 (२) भाववाद आणि भाव घट.
२. (अ) उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा. ८
 (ब) भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नातील क्षेत्रनिहाय रचनात्मक बदलाचे विवेचन करा. ८
३. (अ) रोजगाराची पातळी निश्चित करण्यातील प्रभावी मागणीची भूमिका स्पष्ट करा. ८
 (ब) पैशाचा पुरवठा निश्चित करणारे घटक कोणते ? ८
४. (अ) भाववादीचे परिणाम कोणते ? ८
 (ब) भाववाद नियंत्रणाचे उपाय स्पष्ट करा. ८
५. दोहोंवर टिपा लिहा :- १६
 (अ) व्यापार चक्राच्या अवस्था
 (ब) पैशाचा भ्रमण वेग
 (क) पैशाची मागणी
 (ड) IS वक्र.

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पनांच्या व्याख्या द्या :- १०
 (१) निर्गुतवणूक (२) लघु उद्योग (३) खाजगीकरण (४) सर्वसमावेशक वृद्धी.
 (ब) फरक सांगा :- ८
 (१) शेती आणि उद्योग
 (२) लघु उद्योग आणि मोठे उद्योग.
७. (अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीची भूमिका स्पष्ट करा. ८
 (ब) जागतिक व्यापार संघटनेच्या भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणामाचे विश्लेषण करा. ८
८. (अ) भारतीय लघुउद्योगाच्या समस्या कोणत्या ? ८
 (ब) भारतातील विशेष आर्थिक क्षेत्राची संकल्पना आणि त्याचे परिणाम यावर चर्चा करा. ८
९. भारतीय अर्थव्यवस्थेतील सेवा क्षेत्राचे महत्त्व आणि वृद्धीचे स्पष्टीकरण करा. १६
१०. दोहोंवर टिपा लिहा :- १६
 (अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील लघु उद्योगाचे महत्त्व
 (ब) सन २००० चे राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण
 (क) ज्ञानाधिष्ठित अर्थव्यवस्थेची संकल्पना
 (ड) भारतातील निर्गुतवणूक धोरण.

- N.B.** (1) Attempt any **three** questions from **each** sections including **compulsory** questions.
(2) **Figures** to the **right** indicates **full marks**.
(3) Question Nos. **6** and **12** are **compulsory**.

Section I

1. (a) Describe the main features of the Material basis of Primitive Human Society. 8
(b) Explain the significance of the invention of wheel. 8
2. (a) Discuss some significant development in the field of Medicine in an ancient India. 8
(b) Write a detailed note on Feudal Society. 8
3. (a) What is LASER Technology ? How it is useful in medical field ? 8
(b) Describe the advantages of Space Technology. 8
4. (a) Explain the role played by C. V. Raman for the development of Science. 8
(b) How Science and Technology have contributed for increasing agricultural productivity ? 8
5. (a) Bring out the essential features of Industrialisation. 8
(b) Write a note on 'Materials Management in Agriculture'. 8
6. Write short notes on any **three** of the following :— 18
(a) Discovery of Fire
(b) Indus Valley Civilization
(c) Contribution of the Arabs in the field of Mathematics
(d) Sir Chandrashekhar Venkata Raman
(e) Problem of Water Pollution.

Section II

7. (a) Write a note on the role of Agricultural activities in the process of environmental degradation. 8
(b) What are the causes and effects of increasing urbanisation ? Explain. 8
8. (a) Differentiate between Traditional diseases and new diseases. 8
(b) Write a detailed note on Hypertention. 8
9. (a) Discuss the achievements of India in terms of Nuclear Science. 8
(b) What are the causes of poor environmental awareness ? What steps are being taken by the government to overcome this problem ? 8
10. (a) Explain the role of Non-government organization in creating environmental awareness among people ? 8
(b) What is an Impact of Nuclear Science on Agriculture ? Explain it. 8

[TURN OVER

1. (a) What do you mean by Pollution ? What are the different types of pollutants ? 8
(b) Impact of Air Pollution on Human health. 8
2. Write a short notes on any **three** of the following :— 18
(a) Deforestation
(b) Water pollution
(c) Urbanisation in India
(d) Indian Health Scenario
(e) Bhabha Atomic Research Centres (BARC).

(मराठी रुपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा, अनिवार्य प्रश्न धरून.
(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(३) प्रश्न क्रमांक ६ आणि १२ अनिवार्य आहेत.
(४) आवश्यकता वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

- (अ) आदिमानवाच्या जीवनाची भौतिकतेवर आधारित वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. ८
(ब) चाकाच्या शोधाचे महत्त्व स्पष्ट करा. ८
- (अ) प्राचीन भारतातील औषधांमधील काही महत्त्वाच्या विकासांवर चर्चा करा. ८
(ब) 'सरंजामशाही समाज' यावर सविस्तर टिपण लिहा. ८
- (अ) लेसर तंत्रज्ञान म्हणजे काय ? वैद्यकीय क्षेत्रामध्ये ते कसे उपयोगी आहे ? ८
(ब) अवकाश तंत्रज्ञानाच्या फायद्याचे वर्णन करा. ८
- (अ) विज्ञान विकासामधील सी. व्ही. रामन यांची भूमिका स्पष्ट करा. ८
(ब) कृषी उत्पादकता वाढविण्यामध्ये विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे योगदान लिहा. ८
- (अ) औद्योगिकीकरणाची महत्त्वाची वैशिष्ट्ये विशद करा. ८
(ब) कृषीमधील सामग्री व्यवस्थापनावर टिपण लिहा. ८
- खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-- १८
(अ) अग्नीचा शोध (ड) सर चंद्रशेखर व्यंकट रामन
(ब) सिंधु संस्कृती (इ) पाणी प्रदुषणाच्या समस्या.
(क) गणित संशोधनामध्ये अरबांचे योगदान

विभाग २

- (अ) कृषीविषयक हालचालींची पर्यावरण न्हासाच्या प्रक्रियेतील भूमिकेवर टिपण लिहा. ८
(ब) वाढत्या शहरीकरणाची कारणे व परिणाम कोणते ? ते स्पष्ट करा. ८

८. (अ) पारंपारिक आणि नवीन रोगांमधील फरक सांगा. ८
 (ब) 'अति तणाव' यावर टिपण लिहा. ८
९. (अ) भारतातील आण्विक विज्ञानातील प्राप्तीची चर्चा करा. ८
 (ब) कमकुवत पर्यावरण जागृतीची कारणे कोणती ? या समस्येतून बाहेर येण्याकरीता शासनाने कोणती पावले उचलली आहेत ? ८
१०. (अ) जनतेमध्ये पर्यावरण जागृती निर्माण करण्याविषयी अशासकीय संघटनांची भूमिका स्पष्ट करा. ८
 (ब) कृषीवरील आण्विक विज्ञानाचे परिणाम कोणते ? स्पष्ट करा. ८
११. (अ) प्रदुषण म्हणजे काय ? प्रदुषणाचे विविध प्रकार कोणते ? ८
 (ब) मानवी आरोग्यावरील हवेच्या प्रदुषणाचे परिणाम लिहा. ८
१२. खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टिपा लिहा :-- १८
 (अ) निर्वनीकरण (ड) भारतीय आरोग्याची रूपरेषा
 (ब) पाणी प्रदुषण (इ) भाभा अनुसंधोधन केंद्र (बीएआरसी).
 (क) भारतातील शहरीकरण

Con. 13-CM-2057-12.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B.** (1) All questions are compulsory.
 (2) Figures to the right indicates full marks.
 (3) Write answer of both the sections in the same answer book.

Section I

1. (a) Define the term of "Human Rights". Bring out main characteristics of human rights. 6
 OR
 What is the importance of Right to Information ? 6
 (b) Explain how Technology is different from Science. 8
 OR
 Astrology is a branch of Science. Do you agree with the statement or not ? 8
 Justify.
2. (a) Discuss "Freedom of Speech" as the Fundamental Rights. 6
 OR
 State the constitutional provisions made for the protection of Scheduled Caste and Scheduled Tribes. 6
 (b) State the contributions of Dr. Homi Bhabha towards the growth of Science. 6
 OR
 Briefly describe the inventions made by Einstein. 6

[TURN OVER

3. (a) Describe the powers and functions of National Human Rights Commission. 6
OR
 Explain briefly the roles of some prominent NGO's in India in the protection of Human Rights. 6
 (b) Discuss the important points of differences between Religion and Science. 6
OR
 Examine the different Inventions of Newton. 6
4. (a) Briefly review the role of the National Commission for Women. 6
OR
 Analyze the Fundamental Rights relating to "Freedom of Religion". 6
 (b) According to you, what are the most important Characteristics of Science ? Explain. 6
OR
 State the importance and use of experiments by Galileo. 6

Section II

5. (a) State the different branches of Ecology. Explain their importance. 6
OR
 Explain the meaning and scope of Environmental Ethics. 6
 (b) What is meant by "Sonography" ? State its misuse for Sex-determination Test. 8
OR
 What are measures to check the Sex-determination Tests ? Explain. 8
6. (a) Explain the need of Carbon Bank in Metro cities in India. 6
OR
 Explain the term "Disaster Management". 6
 (b) State the different areas of Biotechnology. 6
OR
 Discuss briefly the various aspects of Information Technology and its applications. 6
7. (a) Write a detailed note on "Waste Management." 6
OR
 How is one's health affected by the Environmental factors ? Explain. 6
 (b) State the progress made by India in the field of Space Technology. 6
OR
 What is Laser ? State the uses of Laser in the various field. 6
8. (a) Explain briefly causes, symptoms and treatment in the following diseases :— 6
 (i) Typhoid (ii) Chickungunya.
OR
 What is Nuclear Power Project ? Discuss briefly their impact on human health. 6
 (b) What is Cyber Crime ? State the measures to Control Cyber Crimes. 6
OR
 State the advantages and disadvantages of Genetically Modified food. 6

(मराठी रूपांतर)

(नवीन अभ्यासक्रम)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) दोन्ही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
 (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. (अ) “मानवी हक्क” ही संज्ञा स्पष्ट करून मानवी हक्कांची महत्त्वाची लक्षणे सांगा. ६
 किंवा
 माहितीच्या अधिकाराचे महत्त्व काय ? ते लिहा. ६
 (ब) तंत्रज्ञान हे विज्ञानापेक्षा वेगळे कसे ते स्पष्ट करा. ८
 किंवा
 “फल जोतिषशास्त्र” ही विज्ञानाची एक शाखा आहे ? या विधानाशी आपण सहमत आहात का ? त्याची न्यायता सांगा. ८
२. (अ) भाषण स्वातंत्र्य हा मूलभूत अधिकार आहे, यावर चर्चा करा. ६
 किंवा
 अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीविषयीच्या घटनात्मक तरतुदी सांगा. ६
 (ब) विज्ञानाच्या विकासामध्ये डॉ. होमी भाभा यांचे योगदान सांगा. ६
 किंवा
 आईन्स्टाईनच्या शोधाचे थोडक्यात स्पष्टीकरण लिहा. ६
३. (अ) ‘राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाचे’ अधिकार आणि कार्ये लिहा. ६
 किंवा
 मानवी हक्कांच्या संरक्षणाकरिता कार्य करणाऱ्या काही महत्त्वाच्या स्वयंसेवी संस्थांची थोडक्यात माहिती स्पष्ट करा. ६
 (ब) धर्म आणि विज्ञान यांच्यातील भेदांच्या काही मुद्द्यांवर चर्चा करा. ६
 किंवा
 न्यूटनच्या विविध शोधांचे परीक्षण करा. ६
४. (अ) राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या भूमिकेचा थोडक्यात आढावा घ्या. ६
 किंवा
 धर्म स्वातंत्र्य या मूलभूत अधिकारांवर परीक्षण करा. ६
 (ब) आपल्या मते विज्ञानाचे महत्त्वाचे गुणधर्म कोणते ते स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 गॅलिलिओच्या प्रयोगाचे महत्त्व आणि उपयोग सांगा. ६

[TURN OVER

विभाग २

१. (अ) परिस्थितीकीय शास्त्राच्या विविध शाखा सांगा व त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. ६
किंवा
“पर्यावरणाची नीतितत्त्वे” -- अर्थ व व्याप्ती स्पष्ट करा. ६
(ब) सोनोग्राफी म्हणजे काय ? गर्भलिंग निदानामध्ये त्याचे दुष्परिणाम सांगा. ८
किंवा
गर्भलिंग निदान चाचण्यातील धोक्यांवर नियंत्रणाकरीता उपाय कोणते ? ते लिहा. ८
२. (अ) भारतातील मोठ्या महानगरामध्ये कार्बन बँकेची गरज सांगा. ६
किंवा
“आपत्ती व्यवस्थापन” ही संज्ञा स्पष्ट करा. ६
(ब) जैवतंत्रज्ञानातील विविध विभाग सांगा. ६
किंवा
माहिती तंत्रज्ञानाच्या विविध पैलुवर थोडक्यात चर्चा करा आणि त्याचे उपयोग सांगा. ६
३. (अ) “कचरा व्यवस्थापन” यावर सविस्तर टिपण लिहा. ६
किंवा
पर्यावरणातील घटकामुळे एखाद्याच्या आरोग्यावर कसा परिणाम होतो ते स्पष्ट करा. ६
(ब) भारताने अवकाश संशोधनामध्ये केलेल्या प्रगतीविषयी माहिती सांगा. ६
किंवा
लेसर म्हणजे काय ? लेसरचे विविध विभागातील उपयोग सांगा. ६
४. (अ) खालील रोगांची कारणे, लक्षणे आणि उपचार पद्धती यावर थोडक्यात स्पष्टीकरण लिहा :-- ६
(१) टायफॉईड (२) चिकणगुनिया.
किंवा
आण्विक प्रकल्प म्हणजे काय ? मानवी आरोग्य व पर्यावरणावर होणाऱ्या त्यांच्या परिणामांची थोडक्यात चर्चा करा. ६
(ब) सायबर गुन्हे म्हणजे काय ? ते सांगून सायबर गुन्हे नियंत्रणात आणण्याकरीता उपाय सांगा. ६
किंवा
जनुकिय प्रक्रियेद्वारे बनविलेल्या अन्नपदार्थाचे फायदे व तोटे सांगा. ६

- Advertising
- N.B. :** (1) Attempt any **three** questions from **each** section.
(2) Tie **both** the sections **together**.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. (a) Define advertising and explain its role in the modern world.	8
(b) What are the reasons for waste in advertising ?	8
2. (a) How does advertising affect cultural values of the society ?	8
(b) State the importance of market segmentation.	8
3. (a) What are the essentials of a good poster ?	8
(b) Bring out the need for advertising research.	8
4. (a) What are the advantages of testing advertising effectiveness ?	8
(b) Explain the factors determining advertising budget.	8
5. (a) State the merits and demerits of direct mail advertising.	8
(b) Why is product research essential ?	8
6. Write short notes on (any three) :—	18
(a) Product life cycle	(d) Good Slogan
(b) Service advertising	(e) Internet advertising
(c) Audit Bureau of Circulation	(f) Doordarshan Code.

Section II

7. (a) Explain the different forms of advertising headlines.	8
(b) Distinguish between radio advertising and television advertising.	8
8. (a) Describe the different types of customers.	8
(b) What are the different buying motives ?	8
9. (a) Explain the functions of an advertising agency.	8
(b) State the essentials of a good copy.	8
10. (a) What are the different types of layout ?	8
(b) What is visualisation ? State the step in visualization.	8
11. (a) Discuss the future of advertising in India.	8
(b) Critically analyse the criticisms levelled against advertising.	8
12. Write short notes on (any three) :—	18
(a) Client turnover	(d) T.R.P.
(b) Illustration	(e) Brand name
(c) Media planning	(f) Advertising and consumer price.

[TURN OVER

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण)

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातील तीन प्रश्न सोडवावेत.
 (२) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधाव्यात.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (५) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. (अ) जाहिरातीची व्याख्या द्या आणि तिची आधुनिक जगातील भूमिका स्पष्ट करा. ८
 (ब) जाहिरातीतील अपव्ययाची कारणे कोणती ? ८
२. (अ) जाहिरातीचे समाजाच्या सांस्कृतीक मूल्यांवर कसे परिणाम होतात ते लिहा. ८
 (ब) बाजार प्रभागीकरणाचे महत्त्व विशद करा. ८
३. (अ) चांगल्या फलकाच्या आवश्यक बाबी कोणत्या ? ८
 (ब) जाहिरात संशोधनाची गरज स्पष्ट करा. ८
४. (अ) जाहिरात परिणामकारकतेच्या मूल्यांकनाचे फायदे कोणते ? ८
 (ब) जाहिरात अंदाजपत्रक निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा. ८
५. (अ) टपालाद्वारे जाहिरातीचे फायदे व तोटे लिहा. ८
 (ब) वस्तु संशोधन आवश्यक का असते ? ८
६. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही तीनंवर) :-- १८
 (अ) वस्तु जीवनचक्र (ड) चांगले घोषवाक्य
 (ब) सेवा जाहिरात (इ) इंटरनेटद्वारा जाहिरात
 (क) ऑडिट ब्यूरो ऑफ सर्क्युलेशन (फ) दूरदर्शन संहिता.

विभाग २

७. (अ) जाहिरात मथळ्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. ८
 (ब) आकाशवाणीवरील जाहिरात व दूरदर्शनवरील जाहिरात यातील फरक स्पष्ट करा. ८
८. (अ) ग्राहकांच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा. ८
 (ब) विविध खरेदी प्रेरणा कोणत्या ? ८
९. (अ) जाहिरात संस्थेची कार्ये स्पष्ट करा. ८
 (ब) चांगल्या मजकुराचे आवश्यक गुण स्पष्ट करा. ८
१०. (अ) जाहिरातीच्या रचनेचे निरनिराळे प्रकार कोणते ? ८
 (ब) मनश्चक्षुनी जाहिरातीचे काल्पनिक चित्र पाहणे म्हणजे काय ? त्यातील पायऱ्या स्पष्ट करा ८
११. (अ) जाहिरातीच्या भारतातील भवितव्याबद्दल चर्चा करा. ८
 (ब) जाहिराती विरुद्ध केलेल्या टीकांचे सुक्ष्म पृथक्करण करा. ८
१२. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही तीनंवर) :-- १८
 (अ) ग्राहकांची अदलाबदल (ड) दूरदर्शन मापन गुण
 (ब) जाहिरातीतील चित्र (इ) बोधचिन्ह
 (क) माध्यम नियोजन (फ) जाहिरात आणि ग्राहक किंमत.

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
 (2) Tie **both** the sections **together**.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Explain the following terms (any **five**) :— 10
(a) Advertising	(f) Clutter
(b) Marketing mix	(g) AAAI
(c) Internet Advertising	(h) TRP
(d) Modeling	(i) Transit Advertising
(e) Salesmanship	(j) Political Advertising.
2. Answer the following (any **three**) :— 30
- Explain the active participants in advertising.
  - Bringout the need for media research.
  - How does advertising raise standard of living ?
  - Explain the impact of advertising on production cost and distribution cost.
  - Discuss the services offered by an advertising agency.
  - Explain the career options available in advertising field.
3. Write short notes on (any **two**) :— 10
(a) Ethics in Advertising	(c) National Readership Survey
(b) Client Turnover	(d) Zipping and Zapping.

Section II

4. Explain the following terms (any **five**) :— 10
(a) Advertising Campaign	(f) Logo
(b) Visualisation	(g) Hard Selling Skill
(c) Testimonial	(h) Copy
(d) Caption	(i) Demonstration
(e) Advertising Budget	(j) Layout.
5. Answer the following (any **three**) :— 30
- Explain the objectives of advertising campaign.
  - What factors affect on advertising budget ?
  - Explain the different types of copy.
  - What are the functions of an illustration ?
  - Bring out the importance of research in advertising.
  - Explain pre-testing methods of testing advertising effectiveness.
6. Write short notes on (any **two**) :— 10
(a) AIDA Formula	(c) Out-door Advertising
(b) Slogan	(d) Fantasy in Advertising.

TURN OVER

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधाव्यात.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

(अ) जाहिरात	(फ) जाहिरातीतील अव्यवस्थितपणा
(ब) विपणन मिश्र	(ग) अेअेआय
(क) इंटरनेट जाहिरात	(ह) टीआरपी
(ड) नमुना प्रतिकृती करणे	(इ) फिरत्या वाहनातील जाहिरात
(ई) विक्रेत्याचे कसब	(ज) राजकीय जाहिरात.

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :--

३०

- (अ) जाहिरातीतील सक्रिय सहभागी स्पष्ट करा.
 (ब) माध्यम संशोधनाची गरज विशद करा.
 (क) जाहिरातीमुळे राहणीमान कसे उंचावले जाते ते लिहा.
 (ड) जाहिरातीचा उत्पादन व वितरण खर्चावरील प्रभाव स्पष्ट करा.
 (इ) जाहिरात संस्थेकडून दिल्या जाणाऱ्या सेवांची चर्चा करा.
 (फ) जाहिरात क्षेत्रात उपलब्ध असणाऱ्या विविध कारकीर्द पर्यायांची चर्चा करा.

३. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :--

१०

(अ) जाहिरातीतील नीतीमत्ता	(क) राष्ट्रीय वाचकवर्ग तपासणी
(ब) ग्राहकांची अदलाबदल	(ड) झिपिंग अँड झॅपिंग.

विभाग २

४. खालीलसंज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

(अ) जाहिरात मोहिम	(फ) आकृति ठसा
(ब) मनःचक्षूने काल्पनिक चित्र पाहणे	(ग) कणखरपणे विक्री करण्याचे कौशल्य
(क) जाहिरातीतील शिफारसपत्र	(ह) मजकूर
(ड) उपशिर्षक	(इ) सोदाहरण स्पष्टीकरण
(ई) जाहिरातीचे अंदाजपत्रक	(ज) रचना

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :--

१०

- (अ) जाहिरात मोहिमेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 (ब) जाहिरात अंदाजपत्रकावर परिणाम करणारे घटक कोणते ?
 (क) मजकुराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (ड) जाहिरातीतील चित्रांची कार्ये कोणती ?
 (इ) जाहिरात संशोधनाचे महत्त्व विशद करा.
 (फ) जाहिरात परिणाम मूल्यांकनाच्या पूर्व-चाचणी पद्धती स्पष्ट करा.

६. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :--

१०

(अ) अेआयडीअे सुत्र	(क) बाह्य जाहिरात
(ब) घोषवाक्य	(ड) जाहिरातीतील विलक्षण कल्पना.

